GEO BOGZA – THE MASTER OF THE ROMANIAN REPORTAGE

Anuţa Batin
PhD Student,Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract :The paper deals with the issue of Romanian literary reportage. A literary species with a prodigious tradition in our country, the report is perceived by avant-gardists, including the writer Geo Bogza, as authenticated life literature. The avant-garde from "one" denounces the "aesthetics of the ivory tower" and supports the idea of a literature anchored in the contemporary social reality, and to militate against exploitation.

Keywords: literature, reportage, reporter, avant-garde

Specie literară cu tradiție prodigioasă la noi[1], reportajul este perceput, de către adepții mișcării avangardiste, printre care se numără și scriitorul Geo Bogza, ca literatură autentificată de viață. Avangardiștii de la *unu* denunță „estetica turnului de fildeș" și susțin ideea unei literaturi ancorate în realitatea socială contemporană, și care să militeze împotriva exploatării[2]. Astfel, de pildă, în *Manifestul activ către tinerime* (mai 1924, *Contimporanul*) – primul text programatic al avangardismului românesc, care marchează ruptura cu literatura trecutului –, Ion Vinea pleda pentru revigorarea scrisului prin reportaj: „Un bun reportaj cotidian înlocuiește azi orice lung roman de aventuri sau de analiză"[3], în timp ce, în singurul număr al revistei *Viața imediată*, Geo Bogza, Gherasim Luca, Paul Păun și pictorul Jules Perahim promovează o poezie militantă, o literatură a implicării în viața cotidiană: „Vrem să facem o poezie a timpului nostru care nu mai e timpul nevrozei colective, ci al setei fierbinți de viață. S-a terminat de mult cu poezia de vis, cu poezia pură, cu poezia hermetică. [...] noi vrem să rupem cu acest trecut de suavități, să-i dăm poeziei brânci în viață. Vrem să amestecăm în cerneala cu care scriem ceva din sudoarea și sângele care curge în șiroaie pe obrajii încă nețerși ai cele mai recente istorii"[4].

Ulterior, aidoma lui Éluard și Aragon, în articolul – program *Poezia agresivă sau despre poemul-reportaj*, Paul Sterian îndeamnă: „Jos cu poeții! Jos cu zidurile! Să vină cel cu o mie de ochi, o mie de urechi, o mie de picioare, o mie de telegrame, o mie de condeie, o mie de expresii, o mie de pistoale, să vie adevăratul poet. Să vie REPORTERUL!"[5].

Optând, în același număr al revistei, pentru *reportajul pur*, care este axat doar pe lumea subconștientului, pe trăiri, Geo Bogza ne propune o modalitate literară bazată pe selectarea celor mai semnificative elemente ale realității: „ele se desfac din toate celelalte, rămân singure ca niște stânci, într-o perspectivă care le reliefează semnificația, făcându-le prețioase ca niște bijuterii ale amintirii. Retrăirea lor dă un film de truvaiuri al cărui operator ai fost inconștient"[6].

Definiții precum „Reportajul este o școală a vieții adevărate prin care trebuie să treacă orice scriitor care vrea să fie un autor viu, în ale cărți să se zbată, de la pagină la pagină, viața. Reportajul este cel mai bun corectiv al turnului de fildeș. [...] Reportajul, fiind cel mai sensibil seismograf al

[1] George Ivașcu, *Începuturile reportajului românesc* în „Contemporanul", nr. 12, 27 martie 1964, p. 3.
[2] Ovidiu Morar, *Avangardismul românesc*, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005, p. 67.
[3] Ion Vinea, *Manifestul activist către tinerime*, în „Contimporanul", nr. 46, mai 1924, p.2.
[4] Geo Bogza, Paul Păun, Jules Perahim, Gherasim Luca, *Poezia pe care să o facem*, în „Viața imediată", an I, nr. 1, decembrie 1933, p. 1.
[5] Paul Sterian, *Poezia agresivă sau despre poemul-reportaj*, în „unu", an IV, nr. 35, mai 1931, p. 2.
[6] „unu", an IV, nr. 35, mai 1931, p. 2.

BDD-A29560 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:34 UTC)

vieții, e menit să devină unul din instrumentele temute care va ajuta la viitoarele mari prefaceri ale lumii”[7] vin să accentueze ideile exprimate anterior și să releve faptul că simțul reponsabilității se dezvoltă din ce în ce tot mai mult. Apartenența reportajului la literatură este ușor de identificat în articolul *Ce este reportajul?*, publicat în „Vremea” (1934), tocmai pentru că exemplele ilustrative sunt luate din sfera literaturii (Jack London, Chateaubriand, Céline ș.a.m.d) și în mod deosebit din întrebările „anchetei de interviuri” dedicate reportajului (1.„Credeți că reportajul e un gen în sine, căruia recunoscându-i-se un atare prestigiu ar putea lua o dezvoltare mai amplă și mai estetică, atrăgând o serie de scriitori tineri...? 2.Credeți că reportajul joacă un rol din ce în ce predominant în toate literaturii moderne...? 3. Credeți că reportajul poate lua cele mai superlative forme estetice și că singura formulă viabilă nu poate fi în vremea noastră decât a unei poezii altoite cu reportajul...?”), întrebări la care au răspuns N.D.Cocea, F. Brunea-Fox, Felix Aderca, Miercea Eliade și N. Davidescu. N.D. Cocea (autorul „primului reportaj de occidental senzaționalism”[8]) mizează mai mult pe apartenența reportajului la literatură („Ca să faci un bun reportaj ți se cer exact aceleași calități ca și să scrii un bun roman”[9]), în timp ce Mircea Eliade evidențiază aportul social al acestuia: „Cred foarte mult în rolul social al reportajului”[10], chiar dacă vede în el „mai mult o tehnică a scrisului în sine”[11]. Spre deosebire de cel din urmă intervievat, în încercarea de a încadra reportajul ca și specie literară, Felix Aderca afirmă că „literatura fără reportaj e neant”[12]. Referindu-se la poezie, acesta e de părere că „trebuie să colcăie însă de toate putreziciunile vieții, care sunt de cele mai multe ori fermentațiile inițiale ale altor vieți”[13].

Întrebările lui Geo Bogza, nu doar delimitează concepția acestuia despre reportaj ci sugerează ideea că acesta poate dobândi, în cultura română, statutul de specie literară prin contribuția scriitorilor tineri, îndemnându-i să se aplece asupra realităților cotidiene. Pentru Geo Bogza, „reportajul nu constituie o îndeletnicire de gradul al doilea, fără prestigiu, un produs subsidiar al artei – afirmă scriitorul B. Elvin –, ci un înalt mijloc creator de a sonda realitatea. În afară că relatează cu strictețe fapte reale, Bogza nici o graniță care să-l desprindă de celelalte specii literare”[14].

Pornind de la ideea că adevărata artă năzuieşte „să cânte dorinţa de libertate a celor asupriţi”, Geo Bogza consideră că reportajul este cel care satisface cel mai bine această condiţie, deoarece „Relatând cu strictețe faptele reale, fără să le denatureze câtuşi de puţin, reportajul se face chiar prin aceasta interpretul fidel al tendinţelor vieţii, instrumentul de luptă al idealurilor umanităţii”[15].

Într-un studiu consacrat scrierilor lui Geo Bogza, Tudor Vianu atrăgea atenția asupra faptului că: „Reportajul nu este bine tolerat nici de admiratorii unui autor și, uneori, nici chiar de autorii înșiși. Cu toate acestea, un scriitor care se deplasează pentru a observa oameni, lucruri și împrejurări la fața locului, acela care procedează cu metodele anchetei sociale și care recompune observațiile sale nu în sintezele fictive ale fanteziei, ci într-un fel care urmează de aproape configurațiile realității, acest scriitor este un reporter și opera sa un reportaj... ”[16]. Deasemenea, acesta nu ezită în a afirma că reportajul reprezintă o formă a narațiunii și a descrierii.

Scriitorul dă strălucire reportajului prin volumele *Țări de piatră, de foc și de pământ* (1939), *Țară de piatră* (1946), *Oameni și cărbuni din Valea Jiului* (1947).

---

[7] Geo Bogza, *Ce este reportajul?*, în „Vremea”, an VII, nr. 329, 11 martie 1934, p. 4.
[8] Idem, cu *D. N.D. Cocea de vorbă despre reportaj*, în „Vremea”, 25 martie, 1934, p. 4.
[9] Ibidem, p. 4.
[10] Idem, cu *D. M. Eliade de vorbă despre reportaj*, în „Vremea”, 29 aprilie, 1934, p. 8.
[11] Ibidem, p. 6-8.
[12] Ibidem, p.8.
[13] Ibidem, p. 8.
[14] B. Elvin, *Geo Bogza*, Editura Științifică pentru Literatură și Artă, București, 1955, p. 20.
[15] Geo Bogza, *Introducere în reportaj*, în vol. Anii împotrivirii (reportaje, pamflete, articole, 1934-1939), Editura Tineretului, București, 1953, p.20.
[16] Tudor Vianu, *Observații asupra limbii și stilului lui Geo Bogza*, în „Limba română”, an III, nr. 2, martie-aprilie 1954, p. 18.

BDD-A29560 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:34 UTC)

Reporter al unor lumi, ţări, privelişti, meridiane devenite componente ale unui univers particular, specific scriitorului, prozator al opulenţei tâmpe şi al plictisului exasperant provincial (*O sută şaptezeci şi cinci de minute la Mizil*, 1968), al destinului individual tragic, sub semnul dorinţei de înavuţire (*Cum a înnebunit regele petrolului*), al absurdului (*Moartea lui Iacob Onisia*, 1949) şi al neamului din Carpaţi (*Cartea Oltului*, 1945).

Reportajul îl ajută să înţeleagă imperativele vremii şi să îmbrăţişeze idealurile generoase ale umanităţii, să trăiască „în miezul fierbinte al faptelor". Scrie despre sondorii care îşi trăiesc viaţa în mâlul îmbibat cu petrol, jaful, asasinatele, măsluirea şi fraudele din *Lumea petrolului* (1934), minerii care cară saci cu minereu prin interiorul muntelui (*Munţi de aur*), imaginea femeile care torc grăbite cânepa la lumina lunii (*În nopţile cu lună femeile torc cânepa*), pătrunde în tăbăcarii şi ne introduce în lumea muncitorilor „murdari, colţuroşi, pătaţi, neciopliţi, plini de sânge şi de materii fetide... Nu cu unghii tăiate şi îmbrăcaţi în şalopetele albastre, eleganţă uvrieră pe care au exploatat-o desenatorii afişelor electorale"[17].

Fiind impresionat de pitorescul macabru al periferiei, vizitează rampele de gunoaie şi descrie chipul celor exasperaţi de sărăcie. Coboară în mină (banalitatea umană) pentru a descoperi neobişnuitul şi explică cititorului ce este un abataj („Iar abatajul e spaţiul dintre cei doi pereţi de piatră ai muntelui, în care minerii lucrează pentru a-l goli de cărbune"[18].) sau un strat de cărbune fără să piardă din vedere viziunea „gigantică şi uluitoare"[19] din adâncimile pământului (*Oameni şi cărbuni din Valea Jiului*). Mişcarea lămpilor de carbid e „un spectacol de-o tulburătoare frumuseţe", un ascensor „e o poartă deschisă spre necunoscut"[20].

În *Ţări de piatră, de foc şi de pământ* – scrie George Călinescu – autorul procedează ca un fotograf de artă, şi deci ca un scriitor, intuind o notă dominantă şi apoi prin apropiere şi depărtare, scoţând clişee fantomatice, aproape neverosimile. Talentul său în acest gen e mare"[21]. În reportajele din volumul amintit mai sus, autorul scoate la iveală întâmplări, situaţii şi destine umane de un dramatism copleşitor. Pătrunderea în *Ţara moţilor* se face ca într-un tărâm necunoscut şi fantastic, în care scriitorul păşeşte plin de curiozitate, dar şi de gravitatea misiunii de a da oamenilor noi zone de cunoaştere[22]. Aici „sărăcia a căpătat funcţii stilizatoare estetice, e „lucie", „liniară", „limpede", „dreaptă", excuzând prin reducţie la minimum absolut orice promiscuitate sau murdărie: „un om şi un cal, om şi un topor, un om şi un cal, un om şi un brad – acestea sunt aspectele sub care se prezintă viaţa aici. Un om şi o femeie, o femeie şi un copil, o femeie şi un fus de lână – şi gata; viaţa a epuizat toate combinaţiile pe care le putea face ...O casă, o cameră. O cameră: lemne de brad bătute unul peste altul. Atât"[23].

Cartea Oltului este opera care îl consacră pe Geo Bogza ca întemeietor al reportajului literar românesc şi totodată, ca pe cel mai strălucit reprezentat al genului[24]. Un reportaj cu totul original, „o carte bună, fiindcă este scrisă cu talent şi, în acelaşi timp, cu o rară conştiinţă profesională. Totul e lucrat. Nimic improvizat. O carte care trebuie citită, pentru tot ce aduce ca noutate şi cunoaştere de lume nouă"[25].

Privită atât ca o monografie a unui râu, *Cartea Oltului* stă sub semnul tutelar al călătoriei, al aventurii, al mirajului cosmic. Geo Bogza urmăreşte destinul râului Olt încă din clipa naşterii sale

[17] „Cuvânt liber", 25 august 1934, p. 42.
[18] Geo Bogza, *Ce este o mină de cărbuni (II)*, în vol. Anii împotrivirii (reportaje, pamflete, articole, 1934-1939), Editura Tineretului, Bucureşti, 1953, p.89.
[19] Ibidem, p. 91
[20] Aurel Sasu, *Geo Bogza*, în Dicţionarul Scriitorilor Români, vol I. (A-C), coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1995, p.311.
[21] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origin până în prezent*, Fundaţia Regală pentru Lteratură şi Artă, Bucureşti,1941, p. 807.
[22] Radu Popescu, *Geo Bogza: Scrieri în proză*, în Geo Bogza interpretat de..., Editura Eminescu, Bucureşti, 1976, p.116.
[23] Ov. S. Crohmălniceanu, *Geo Bogza*, în Op. cit., p.193.
[24] Ion Rotaru, *Analize literare şi stilistice*, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1974, p. 383.
[25] Tudor Teodorescu-Branişte, *Între presă şi literatură*, vol. II, Ediţie îngrijită, cuvânt inainte, tabel cronologic şi note de Constantin Darie şi Paul Ion Teodorescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1989, p. 264.

BDD-A29560 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:34 UTC)

(devenirea sa fiind surprinsă în cele şapte trepte ale curgerii (minerală, vegetală, supravegetală, spirituală, istorică, crepusculară şi cosmică)), pâna la vărsarea în Dunăre, adică la reîntoarcerea pe tărâmul cosmogonic[26]. Evident, dincolo de personificarea râului, învestit cu atribute şi stări ale umanului, regăsim, la nivelul compoziţiei, un echilibru perfect între clipă şi eternitate, între geologic şi efemer. Viața Oltului este aceea a unui om în luptă cu sine, în amplul proces al devenirii sale. Umanizat, acesta „se naște, simte, gândește și își face iluzii; ia inițiativa și riscă, câștigă bătălii, apoi obosește și moare, ca o ființă uriașă care și-a împlinit un destin”[27].

Din punct de vedere stilistic, opera lui Geo Bogza se remarcă prin frecvenţa personificărilor, a repetiţiilor, comparaţiilor şi metaforelor, ce conferă reportajului o ţinută poematică foarte pregnantă.

Într-adevăr, prin reportajele sale, Geo Bogza poate fi considerat un maestru al reportajului românesc.

BIBLIOGRAPHY

1. Bogza, Geo, *Ce este o mină de cărbuni (II),* în vol. Anii împotrivirii (reportaje, pamflete, articole, 1934-1939), Editura Tineretului, Bucureşti, 1953.
2. Teodorescu-Branişte, Tudor, *Între presă și literatură*, vol. II, Ediție îngrijită, cuvânt inainte, tabel cronologic și note de Constantin Darie și Paul Ion Teodorescu, Editura Minerva, București, 1989.
3. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origin până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941.
4. Morar, Ovidiu, *Avangardismul românesc*, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005.
5. Popescu, Radu, *Geo Bogza: Scrieri în proză*, Geo Bogza interpretat de..., Editura Eminescu, București
6. Sasu, Aurel, *Geo Bogza*, în Dicționarul Scriitorilor Români, vol I. (A-C), coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.

Publicații:

1. Bogza, Geo, Păun, Paul, Jules Perahim, Gherasim Luca, *Poezia pe care să o facem*, în „Viața imediată”, an I, nr. 1, decembrie 1933.
2. Ivașcu, George, *Începuturile reportajului românesc* în „Contemporanul”, nr. 12, 27 martie 1964.
3. Vinea, Ion, *Manifestul activist către tinerime*, în „Contimporanul”, nr. 46, mai 1924.

[26] Maria Barna, *Reportaj și literatură. Disocieri și interferențe în literatura română*, Editura Altip, Alba Iulia, 2015, p. 147.
[27] Pompiliu Constantinescu, *Geo Bogza, Cartea Oltului*, în Op. cit., p. 79.

BDD-A29560 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:34 UTC)